

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

SOL067 Socialt arbete med barn och unga

Vårterminen 2005

UNGDOMSSATSNINGEN

- ETT PROJEKT FÖR ARBETSLÖSA UNGDOMAR

Författare: Anna Folkesson

Handledare: Gunilla Lindén

Abstract

The purpose of this essay was to in a specific project for unemployed youths between 18 and 24 years, from an ecological point of view, examine how the youths experienced their unemployment and also to compare the purpose and structure of the project with the participants' experience. Important questions in my essay were how the unemployment affected the youths' identity and social circumstances, if the participants found the project meaningful, and experienced that they could influence how the project was formed, if the purpose of the project was in accordance with the youths' experience and how the ecological perspective could be used to understand the situation of the youths. To answer these questions one interview was made with one of the employees and five interviews were made with participant youths. The results of the essay was that the youths' experience of the project were very much individual. All of the participants found something in the project meaningful and most of them thought that it was possible to influence the project in some way. Something that both the youths and the employee pointed out as important was the employees and their supporting role.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Perspektiv och avgränsningar.....	5
1.3 Definitioner och begrepp.....	6
1.4 Syfte	6
1.5 Frågeställning.....	6
2. Metod.....	7
2.1 Metodval.....	7
2.2 Urval.....	7
2.3 Genomförande	8
2.4 Bearbetning och analys	9
2.5 Resultatens tillförlitlighet	10
2.6 Etiska överväganden.....	10
2.7 Källkritik.....	10
2.8 Fortsatt framställning.....	11
3. Bakgrund till ungdomsarbetslöshet	12
3.1 Allmänt om arbetslöshet bland ungdomar	12
3.2 Beskrivning av kommunala ungdomsprogrammet och ungdomsgarantin	12
4. Tidigare forskning om åtgärder för arbetslösa ungdomar	13
4.1 Ungdomsstyrelsen.....	13
4.2 Statskontoret.....	15
5. Teori.....	17
5.1 Utvecklingsekologisk teori.....	17
5.2 Teorier om arbetslöshet.....	17
5.2.1 Konsekvenser av arbetslösheten.....	17
5.2.2 Kontroll över sin situation.....	19
5.2.3 Identitet och tillhörighet	19
6. Redovisning av intervjuerna	21
6.1 Intervju med handläggare på Ungdomssatsningen.....	21
6.1.1 Bakgrund.....	21
6.1.2 Verksamheten och de olika åtgärderna	21

6.1.3 Arbetet med ungdomarna	23
6.2 Intervjuer med deltagande ungdomar.....	24
6.2.1 Deltagarna	24
6.2.2 Deltagarnas upplevelse av projektet som meningsfullt	25
6.2.3 Upplevelse av delaktighet.....	28
6.2.4 Upplevelse av arbetslöshet	29
7. Analys	32
7.1 Mikronivå.....	32
7.2 Mesonivå.....	35
7.3 Exonivå.....	35
7.4 Makronivå.....	36
7.5 Sammanfattning.....	37
8. Slutdiskussion.....	39
9. Källförteckning.....	40
 Bilaga 1 Informationsbrev.....	 42
Bilaga 2 Intervjufrågor till handläggare på Ungdomssatsningen.....	43
Bilaga 3 Intervjufrågor till deltagare i Ungdomssatsningen.....	44

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Arbetslösheten bland ungdomar är i dag relativt hög. Många unga har svårt att etablera sig på arbetsmarkanden. Detta ses som ett samhällsproblem och projekt drivs i många kommuner för att på olika sätt erbjuda ungdomar sysselsättning.

Arbetsförmedlingen har program för ungdomar mellan 18 och 24 år, dessa är kommunalt ungdomsprogram och ungdomsgarantin. För ungdomar under 20 år finns möjlighet till kommunalt ungdomsprogram, kommuner har möjlighet att teckna avtal med Arbetsförmedlingen och kan sedan erbjuda programmen. Kommunala ungdomsprogram ska innehålla teoretiska och praktiska moment och syftet är att programmet ska leda till arbete eller utbildning. Upplägget bestäms av kommunen och Arbetsförmedlingen. Det kommunala ungdomsprogrammet riktar sig till arbetslösa under 20 år som inte går gymnasiet eller annan utbildning. Riktmärket är att programmet ska erbjudas inom 100 dagar från det att ungdomen blev arbetslös. (Arbetsförmedlingens hemsida 1) Motsvarande program finns för ungdomar mellan 20 och 24 år och kallas ungdomsgarantin. (Arbetsförmedlingens hemsida 2)

Programmen är ett samarbete mellan de lokala Arbetsförmedlingarna och kommunen, Arbetsförmedlingen erbjuder programmen och kommunen ges möjlighet att teckna avtal med Arbetsförmedlingen för att använda programmen i kommunen. Hur projekten ska utformas är upp till varje kommun i samarbete med Arbetsförmedlingen. Detta innebär att programmen ser mycket olika ut i olika kommuner beträffande vilken sysselsättning som erbjuds ungdomarna.

Utifrån detta tycker jag det är viktigt att studera projekt för arbetslösa ungdomar. Jag avgränsar mig genom att välja ett specifikt projekt för arbetslösa ungdomar mellan 18 och 24 år i en kommun. Detta ger möjlighet att djupare granska projektet och ta del av personalens och deltagarnas upplevelse av projektet.

1.2 Perspektiv och avgränsningar

Jag väljer att göra min studie med utgångspunkt från den utvecklingsekologiska teorin. Teorin presenteras i avsnittet för teori och återkommer i analysdelen där jag utgår från utvecklingsekologin för att knyta samman resultaten från min studie.

1.3 Definitioner och begrepp

Arbetslösa ungdomar - jag har valt att använda mig av Arbetsförmedlingens definition av arbetslösa ungdomar då ungdomar måste falla inom denna definition för att bli aktuella för projekten. För att räknas som arbetslös ska man vara inskriven vid Arbetsförmedlingen. Ungdom innebär i detta sammanhang att man är mellan 18 och 24 år. (Ungdomsstyrelsens Utredning 23, 2000)

1.4 Syfte

Syftet är att i ett specifikt projekt för arbetslösa ungdomar 18-24 år, utifrån ett utvecklingsekologiskt perspektiv, undersöka ungdomarnas syn på sin arbetslöshet samt jämföra projektets målsättning och struktur med deltagarnas upplevelse av projektet.

1.5 Frågeställning

1. Hur påverkar arbetslösheten ungdomarnas upplevda identitet och sociala situation?
2. Upplever deltagarna projektet som meningsfullt? I vilka avseenden?
3. Vilka möjligheter upplever deltagarna till delaktighet i projektets utformning för dem själva?
4. Hur överensstämmer projektets målsättning med deltagarnas upplevelse av projektet?
5. Hur kan den utvecklingsekologiska teorin användas för att förstå deltagarnas situation?

2. Metod

2.1 Metodval

Jag har valt att göra en fallstudie av ett projekt för arbetslösa ungdomar. Metoden jag valt för att genomföra studien är kvalitativ metod med intervjuer. Jag har genomfört en intervju med en av handläggarna på projektet och fem intervjuer med deltagare i projektet. Intervjuer som forskningsmetod ger möjlighet till detaljerad information och ger utrymme att uttrycka erfarenheter och känslor (Denscombe, 2000). Detta ansågs önskvärt då det var viktigt för undersökningen att ge utrymme för deltagarnas åsikter och tankar.

Intervjuerna var semistrukturerade vilket innebär att man utgår från en intervjumall med utarbetade frågor men att man under intervjun ger den intervjuade utrymme att utveckla sina svar och är flexibel med frågornas ordningsföljd (Denscombe, 2000). Fördelen med detta var att intervjupersonerna gavs möjlighet att beskriva sina upplevelser relativt fritt genom att graden av styrning blev mindre. Nackdelen med semistrukturerade intervjuer var att olika deltagare fokuserade på olika frågor och att andra frågor därmed fick mindre utrymme. Detta gjorde det svårt att sammanställa svaren. En alternativ metod hade varit enkäter vilket gett möjlighet till fler respondenter. Intervjuer valdes framför enkäter då syftet var att få del av deltagares upplevelser vilket intervjuerna gav goda möjligheter till.

2.2 Urval

Jag har valt att göra min studie av projektet Ungdomssatsningen i Borås. Att valet av kommun föll på Borås berodde på att jag hade goda möjligheter att resa till och från Borås.

Arbetsförmedlingen i Borås kontaktades och uppgav att de hade ett projekt för arbetslösa ungdomar, Ungdomssatsningen. Jag blev hänvisad till en av handläggarna på projektet som gav sitt godkännande till att själv ställa upp på intervju och i viss mån förmedla kontakt till deltagande ungdomar.

Mina intervjupersoner består av en handläggare på Ungdomssatsningen och fem deltagande ungdomar. Att jag har valt att intervjua en handläggare för att få del av projektets målsättning och struktur innebär att beskrivningen av detta blir en anställds upplevelse. Beskrivningen av projektet hade kanske varit något annorlunda om en annan metod valts eller om en annan anställd hade intervjuats. Deltagarna är samtliga tjejer, mellan 19 och 23 år, fyra har nyligen börjat i Ungdomssatsningen och en ska snart avsluta sin tid där. Vad gäller urval av ungdomar

styrdes detta av vilka som fanns i lokalerna vid de tidpunkter jag själv befann mig där. Detta fick till följd att många av mina intervjupersoner nyligen börjat i projektet eftersom deltagarna tillbringar sin andra vecka i Ungdomssatsningens lokaler. Eftersom handläggarna inte kan lämna uppgifter om vilka som är inskrivna i projektet fanns det liten möjlighet att få kontakt med ungdomar som var ute på praktik och liknande. Då det visade sig vara relativt svårt att få deltagare att ställa upp fick jag acceptera att urvalet blev styrt av vilka ungdomar jag kom i kontakt med.

Bortfallet har varit relativt stort i min studie. Jag har presenterat mig för cirka 20 deltagare och frågat om någon ville ställa upp på intervju, av dessa har jag intervjuat fem stycken. Sammanlagt har jag haft sju deltagare med vilka jag har bokat tid för intervju till en annan dag. Av dessa har två personer infunnit sig och ställt upp på intervju. Av de övriga har en person meddelat att hon fått förhinder och fyra har uteblivit utan att meddela detta. Resterande tre intervjuer har inte bokats in i förväg, deltagare har istället tillfrågats om de har möjlighet att ställa upp på intervju direkt.

Att bortfallet har varit så stort kan ha flera orsaker. Vid några tillfällen har jag presenterat mig för ungdomar i grupp, vilket kan ha påverkat några att känna sig manade att ställa upp men som sedan ångrat sig innan den inplanerade intervjun. Vid de tillfällen jag har bokat in intervjuerna till en annan dag har detta inneburit att intervjupersonerna måste ta sig till intervjun. Detta kan ha varit ett hinder; å andra sidan gav jag gott om utrymme till deltagarna att själva bestämma dag och tid för intervjun.

2.3 Genomförande

Vid mitt första besök på Ungdomssatsningen fick jag möjlighet att presentera mig för den grupp på cirka tio ungdomar som den aktuella veckan hade undervisning i projektets lokaler. Av de närvarande ungdomarna var fyra stycken frivilliga att ställa upp på intervjuer, tider bokades under nästföljande vecka. Intervju med handläggaren genomfördes under dagen. På onsdagen följande vecka var två intervjuer inbokade, en av dessa uteblev, den andra personen infann sig och intervju genomfördes.

En ny grupp hade utbildning i Ungdomssatsningens lokaler denna vecka och jag frågade tre deltagare om de ville ställa upp på intervju, två av dessa accepterade och tider bokades på fredag samma vecka samt måndag följande vecka. På torsdagen var två intervjuer

inplanerade, ingen av dessa dök upp. Jag presenterade mig för ytterligare två deltagare ur denna veckans grupp, båda var frivilliga till intervju. En intervju bokades dagen därpå och en intervju genomfördes direkt. På fredagen meddelade en av deltagarna som jag hade bokat intervju med att hon inte längre hade möjlighet att ställa upp. Den andra deltagaren jag bokat tid med fanns på plats och intervju genomfördes. På måndagen infann sig inte den deltagare jag bokat tid med. Jag presenterade mig för ungdomar som väntade på att få prata med sina handledare, två av de fyra ungdomar jag pratade med accepterade att ställa upp på intervju och intervjuerna genomfördes samma dag.

Samtliga intervjuer genomfördes i Ungdomssatsningens lokaler och samtliga spelades in på band. När intervjuerna genomfördes visade det sig att många intervjupersoner nyligen hade börjat i projektet. Detta innebar att det kunde vara svårt att svara på frågor om hur de upplever projektet eftersom de inte har så lång erfarenhet av det. Även frågor om arbetslöshet bemöttes på olika sätt. Några gav ganska korta svar och några angav orsaker till att de inte såg sig som arbetslösa. Vid någon intervju upplevde jag av dessa anledningar att intervjufrågorna inte var helt anpassade till den aktuella intervjupersonens situation.

2.4 Bearbetning och analys

De inspelade intervjuerna har transkriberats i sin helhet, svaren har i viss mån omvandlats till skriftspråk för att underlätta läsning.

Intervjun med handledaren presenteras separat då syftet med intervjun och frågorna skiljer sig från deltagarintervjuerna. I sammanställningen av intervjun med handledaren fokuseras på projektets målsättning och struktur. Intervjuerna med deltagarna har sammanställts utifrån tre valda teman; hur deltagarna upplevt projektet som meningsfullt, hur deltagarna ser på sin egen delaktighet samt hur de upplever arbetslösheten. Dessa teman har valt med utgångspunkt från frågeställningarna. Deltagarna har fingerade namn för att säkra anonymiteten. I sammanställningen har jag valt att presentera samtliga deltagares åsikter under varje tema. Sammanställningen består av löpande text varvat med citat för att lyfta fram deltagarnas åsikter. Att välja ut vilka delar av intervjuerna som ska presenteras i sammanställningen och att dela in svaren i olika teman har inneburit att svaren har tolkats. Jag har dock i möjligaste mån strävat efter att återge vad deltagarna berättat med liknande ord och uttryck för att undvika feltolkningar.

2.5 Resultatens tillförlitlighet

Syftet med att intervjua deltagare var att få deras upplevelse av projektet samt deras syn på arbetslöshet. Vad som kan ha påverkat resultatens tillförlitlighet är att flera av intervjupersonerna mycket nyligen börjat i projektet vilket innebär att de bara kunnat uttala sig om projektets inledning. Detta är en faktor som jag menar påverkar studiens validitet, jag menar att deltagare som har längre erfarenhet av projektet hade gett möjlighet till mer utförliga svar. Ytterligare en brist är att samtliga intervjupersoner är tjejer; jag hade önskat ett urval med både tjejer och killar representerade.

Något som kan ha påverkat studiens tillförlitlighet är också att intervjuerna med deltagarna genomförts i Ungdomssatsningens lokaler. Detta menar jag i viss mån kan ha påverkat hur deltagarna svarat. Att vara i de lokaler där handläggarna sitter kan verka hämmande på intervjupersonerna. Jag valde trots detta att genomföra intervjuerna i Ungdomssatsningens lokaler då det fanns möjlighet att sitta avskilt samt att intervjupersonerna i flera fall befann sig i lokalen före intervjun.

Det är också av betydelse att diskutera intervjuareffekten. Detta innebär att de svar man får påverkas av hur den intervjuade upplever den som ställer frågorna. Faktorer som inverkar är kön, ålder och etniska ursprung (Denscombe, 2000). I min studie är samtliga intervjuade deltagare tjejer och i ungefär min ålder. Detta kan ha påverkat intervjuernas utfall; till exempel tror jag att det kan ha underlättat förståelsen mellan mig och deltagarna.

2.6 Etiska överväganden

När deltagare tillfrågats om de ville delta i intervjuer har det betonats att intervjuerna är frivilliga. De som valt att ställa upp på intervjuer har sedan fått varsitt informationsbrev (se bilaga 1) där det framgår ytterligare vem jag är och varför jag vill göra intervjuer med dem. Jag har även informerat om att bara jag ska ta del av intervjumaterialet i sin helhet och att anonymitet garanteras. Några frågor har handlat om hur man upplever arbetslösheten. Jag är medveten om att detta kan vara känsliga frågor; jag har därför låtit frågorna vara relativt öppna och låtit intervjupersonerna välja hur mycket de vill utveckla svaren.

2.7 Källkritik

Mycket av det material om ungdomsgarantin som jag har tagit del av har producerats av Ungdomsstyrelsen. Jag ser en risk i att använda många källor från samma myndighet. Då

Ungdomsstyrelsen är den statliga myndighet som haft i uppdrag att ansvara för utvärderingen av ungdomsgarantin, tycker jag ändå att det är viktigt att presentera några av de rapporter de lagt fram. Jag har dock försökt att även presentera utvärderingar skrivna av andra aktörer.

2.8 Fortsatt framställning

I kapitel 3 görs en kortare överblick över bakgrunden till ungdomsarbetslöshet samt en presentation av de lagar som reglerar projekt för arbetslösa ungdomar. Kapitel 4 fokuserar på den kunskap som finns om projekt för arbetslösa ungdomar och här sammanfattas ett urval av de utvärderingar som gjorts inom området. I kapitel 5 presenteras teorier kring arbetslöshet samt den utvecklingsekologiska teorin. I kapitel 6 redovisas resultaten av de intervjuer jag har genomfört med handläggare på projektet samt deltagande ungdomar. I kapitel 7 analyseras resultaten med utgångspunkt från den utvecklingsekologiska teorin. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion där några för mig relevanta frågor diskuteras.

3. Bakgrund till ungdomsarbetslöshet

3.1 Allmänt om arbetslöshet bland ungdomar

Ungdomar beskrivs ofta som en utsatt grupp med svag förankring på arbetsmarkanden. Hög generell arbetslöshet innebär även hög arbetslöshet bland ungdomar och normalt ligger arbetslösheten bland ungdomar högre än arbetslösheten bland vuxna. Några möjliga förklaringar till detta är att ungdomarna har kortare arbetslivserfarenhet och därför anses ha lägre produktivitet än mer erfaren arbetskraft och att gruppen därför är lägre prioriterad av arbetsgivarna. De unga är relativt oprövade på arbetsmarkanden och arbetsgivarna tvekar därför inför det långsiktiga åtagande som en fast anställning innebär. Ungdomarnas osäkra ställning på arbetsmarknaden förstärks genom att de ofta drabbas vid personalminskningar på grund av principen sist in-först ut. (Ungdomsstyrelsens Utredning 23, 2000)

3.2 Beskrivning av kommunala ungdomsprogrammet och ungdomsgarantin

Utvecklingsgarantin infördes den 1 januari 1998. Bakgrunden var regeringens löfte om att ungdomar inte skulle vara arbetslösa mer än 100 dagar. Från den 1 augusti 2000 är utvecklingsgarantin en del av de nya arbetsmarknadspolitiska programmen och bytte då namn till ungdomsgarantin, den nya lagen är dock i stort överensstämmande med den föregående. Ungdomsgarantin innebär att kommuner erbjuds att teckna avtal med de lokala arbetsförmedlingarna om att erbjuda sysselsättning för ungdomar mellan 20 och 24 år. Åtgärden ska vara aktiverande och utvecklande, vara heltidssysselsättning samt pågå högst 12 månader. Innan ungdomsgarantin inleds ska ungdomen vara inskriven vid Arbetsförmedlingen under 90 dagar för att prövas mot den ordinarie arbetsmarkanden. Efter detta inträder kommunens ansvar och inom 10 dagar ska ungdomen erbjudas en insats. (Ungdomsstyrelsens Utredning 23, 2000) Kommunala ungdomsprogrammet (KUP) har funnits sedan 1995 och innebär en möjlighet för kommuner att ta över ansvaret för arbetslösa ungdomar upp till 20 år. Sysselsättningen ska vara på heltid och underlätta ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden. (Statskontoret 2001:4)

Utvecklingsgarantin är avsedd att främja lokal anpassning och kommunerna har därför stor frihet att själva utforma innehållet i verksamheten. Kartläggningar i kommuner har visat på stor spridning av verksamheterna, de mest förekommande verksamheterna är praktik och utbildning. (Ungdomsstyrelsens Utredning 23, 2000)

4. Tidigare forskning om åtgärder för arbetslösa ungdomar

Det finns relativt mycket skrivet om ungdomsarbetslöshet och projekt inom ungdomsgarantin och kommunala ungdomsprogrammet.

4.1 Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen har gett ut en slutrapport från arbete med lokala projekt för arbetslösa ungdomar under åren 1993-1996, innan utvecklingsgarantin infördes (Ungdomsstyrelsen rapporterar 10, 1997). I rapporten presenteras erfarenheter som gjorts, bland annat menar man att de mest framgångsrika åtgärderna är de som utformas som en del av ungdomarnas individuella utvecklingsplaner. De projekt som utgår från och kan ta tillvara på ungdomarnas egen vilja och initiativkraft blir framgångsrika. I rapporten konstateras också att det inte alltid är möjligt att kopiera ett effektivt arbetssätt till ett annat projekt och uppnå samma goda resultat, detta beroende på vilka grupper av ungdomar man arbetar med.

Ungdomsstyrelsen har gjort ett flertal utvärderingar av utvecklingsgarantin.

Ungdomsstyrelsens är en statlig myndighet som verkar för att riksdagens mål för ungdomspolitik ska uppnås. Ungdomsstyrelsen samordnar uppföljningen av statliga och kommunala insatser för ungdomar, följer utvecklingen och föreslår åtgärder för att förbättra ungdomars levnadsvillkor med mera. (Ungdomsstyrelsens Utredning 23, 2000) Nedan presenteras ett urval av dessa utvärderingar.

I Utvecklingsgarantin för långtidsarbetslösa ungdomar i 10 kommuner (Ungdomsstyrelsens utredning 16, 1999) beskrivs deltagarna i utvecklingsgarantin, deras bakgrund och inställning, vilka verksamheter som erbjuds inom utvecklingsgarantin samt i vilken utsträckning utvecklingsgarantin ökat ungdomarnas möjlighet att få arbete. Tanken bakom utvecklingsgarantin är att ungdomar inte ska vara sysslolösa mer än 90 dagar, påtryckningsmedlet som står till förfogande är risk för indragen ersättning. För de ungdomar som saknar ersättning innebär utvecklingsgarantin möjlighet att få lite inkomst.

Ungdomsstyrelsens utvärdering visar att ungdomar med arbetslöshetsersättning eller försörjningsstöd i högre utsträckning kände sig tvingade att börja i utvecklingsgarantin.

Undersökningen visar ett samband mellan graden av upplevd delaktighet vid anvisning och upplevelsen av tvång. De som exempelvis upplever att Arbetsförmedlingen kallat till information via brev upplever hög grad av tvång. De verksamheter kommunerna erbjuder varierar mycket, de vanligast förekommande är praktik och utbildning, andra verksamheter

som förekommer är projekt, arbetsträning, datortek och jobbsökaraktivitet. Av de ungdomar som deltog i jobbsökaraktivitet fanns en högre andel som upplevde aktiviteterna som meningsfulla jämfört med andelen som upplevde dem som trivsamma. Det motsatta gällde de som deltog i datortek. Drygt 70 % av de som deltagit i undersökningen uppgav att de trodde att utvecklingsgarantin åtminstone till viss del förbättrat deras möjligheter på arbetsmarknaden.

En på hundra – utvecklingsgarantins tredje år (Ungdomsstyrelsens Utredning 23, 2000)

syftar till att genomföra en organisationsinriktad studie av åtgärdens förändring och utveckling i kommunerna samt att fastställa hur kommunerna arbetar med utvecklingsgarantin. Studien bygger på enkäter till de 186 kommuner som har en aktiv verksamhet inom utvecklingsgarantin, enkäten har följts upp med telefonintervju. Utvecklingsgarantin bygger på individens möjlighet att påverka innehållet i sin tid i åtgärden. Studien visar att utvecklingsgarantin i de flesta kommuner inleds efter omkring 90 dagars arbetslöshet. Cirka hälften av kommunerna uppger att de tillsammans med Arbetsförmedlingen upprättar individuella handlingsplaner tillsammans med ungdomarna. Samarbetet mellan kommun och Arbetsförmedling uppfattas som positivt av de flesta kommuner, de motsättningar som uppstår finns framförallt mellan socialtjänst och Arbetsförmedling. Att ha en verksamhet inom utvecklingsgarantin är vanligast i större kommuner, uppskattningsvis lever 85 % av landets ungdomar i kommuner med aktiv utvecklingsgaranti. De kommunala tjänstemän som deltog i studien upplevde att gruppen ungdomar som deltar i utvecklingsgarantin numera har mer sociala och psykiska problem än tidigare och står längre ifrån arbetsmarknaden. Kommunerna betonade bland annat vikten av en bra kontakt mellan Arbetsförmedling och kommun, bra samarbete och kännedom om det lokala näringslivet samt bra kontakt mellan vägledare och ungdom för att få ett lyckat resultat. Hinder för utvecklingsgarantin menade man vara för låg ersättning, omotiverade ungdomar samt att administrationen var krånglig och omständlig.

I Tummen upp – utvecklingsgarantin ur ungdomarnas perspektiv (Ungdomsstyrelsen rapporterar 17, 1999) ges ungdomarnas syn på utvecklingsgarantin. Några av de aspekter som ungdomarna lyfter fram är att ersättningen som utgår är alltför låg för ett heltidsarbete. Flera ungdomar menar att det sänker motivationen att ersättningen inte är högre än innan de började i projektet och var utan sysselsättning hela dagarna. Ungdomarna lyfter i rapporten även fram personalens roll och menar att de måste vara positiva och engagerade och kunna leva sig in i

ungdomarnas situation. I rapporten presenteras resultaten från en kvantitativ undersökning med 258 deltagare där 57 % uppger att de sökt arbete innan de började i projektet, 41% uppger att de sökt arbete under tiden de deltagit i projektet. I rapporten presenteras 4 framgångsfaktorer utifrån ungdomarnas svar. Framgångsfaktor 1 är en fungerande vägledare, många ungdomar betonar att det är viktigt att bli personligt bemötta och lyssnade till med engagemang. Framgångsfaktor 2 är en stödjande miljö, den frihet som finns i hur utvecklingsgarantin utformas och möjligheterna till samverkan underlättar för de unga att hamna i en verksamhet som passar dem. Framgångsfaktor 3 är flexibilitet i tiden. Avsikten är att de unga ska prövas mot den ordinarie arbetsmarknaden i första hand. Rapporten efterlyser ökad flexibilitet i tiden innan de unga börjar i projektet för att undvika passivitet innan de rekommenderade 90 dagarna gått. Framgångsfaktor 4 är en skälig ersättning. De unga som deltagit i Ungdomsstyrelsens undersökning menar att ersättningssystemet är dåligt. Överlag var de unga positiva till de projekt de deltagit i.

4.2 Statskontoret

Även Statskontoret har utvärderat projekt för arbetslösa ungdomar

I Utvecklingsgarantin för ungdomar – det första året (Statskontoret PM 1999-02-12) beskrivs hur utvecklingsgarantin har införts. Studien visar att cirka 220 kommuner har tecknat avtal om utvecklingsgarantin under det första året, cirka 60 kommuner har valt att avstå.

Verksamheterna erbjuder i första hand praktik, ofta förlagd till kommunens egna verksamheter. Det är även vanligt att praktik varvas med någon typ av utbildning, vanligen i syfte att höja baskunskaper i kärnämnen eller någon form av IT-utbildning. Studien tyder på att utvecklingsgarantin ökar ungdomarnas chanser att bryta arbetslösheten. De som deltagit i garantin hittar ett arbete eller påbörjar en reguljär utbildning på 40 % av den tid som de övriga ungdomarna behöver. Utvecklingsgarantins positiva effekter ligger på de personer som lyckas hitta ett arbete eller en utbildning under tiden de deltar i garantin.

Studien av utvecklingsgarantin och kommunala ungdomsprogrammet har genomförts på uppdrag av regeringen och presenteras i *Särskilda ungdomsåtgärder? – om kommunala ungdomsprogrammet och utvecklingsgarantin* (Statskontoret 2001:4). Syftet med studien är att ge en övergripande beskrivning av åtgärderna, programmens organisation samt redovisa övergången till arbete, reguljära studier och andra arbetsmarknadspolitiska program. Studien visar att cirka hälften av de som började i utvecklingsgarantin under 2000 hade varit

arbetslösa i mindre än 60 dagar eller inte varit arbetslösa alls innan de började i utvecklingsgarantin. Studien visade också att tiden ungdomarna var i utvecklingsgarantin var relativt kort, detta tyder på att intentionen att utvecklingsgarantin skulle pågå längre tid än andra åtgärder inte genomförts i praktiken. Studien tar upp ett antal tänkbara problem med utvecklingsgarantin. Det första problemet är att det finns stora kvalitetsskillnader mellan olika kommuner. Vissa har ett färdigt programutbud för ungdomar som börjar i åtgärden där de kan välja mellan olika typer av projekt. Andra kommuner utformar innehållet i verksamheten individuellt för varje deltagare. Omfattningen av och metoderna för vägledning av de unga varierar. Det finns också mycket stora variationer bland tjänstemännen som arbetar med utvecklingsgarantin vad gäller ambition, medvetenhet och metodik. Här finns också olika förutsättningar beroende på kommunens storlek och möjlighet till resurser. Ett annat problem är att majoriteten av deltagarna har praktik som huvudsaklig sysselsättning, det finns därför risk för undanträngningseffekter genom att praktikplatserna ersätter arbetstillfällen. Det har också diskuterats om en aktiv arbetsmarknadspolitik minskar benägenheten bland de arbetslösa att söka arbete och att åtgärden blir ett alternativ till arbete. Det är inte alla kommuner som använder sig av handlingsplaner i den utsträckning det var tänkt.

5. Teori

5.1 Utvecklingsekologisk teori

Utvecklingsekologi förklarar hur utveckling sker genom samspel med omgivningen. Den används ofta för att förklara barns utveckling. En av förgrundsgestalterna inom den utvecklingsekologiska teorin är Bronfenbrenner. Han menar att barns utveckling måste ses i förhållande till omgivningen. Han har konstruerat en modell som visar hur individen existerar i ett komplext samspel med sin omgivning. Modellen bygger på fyra olika nivåer; mikro-, meso-, exo- samt makronivån. Modellen visar hur de olika nivåerna omsluter varandra och hur individen finns i centrum av cirkelarna. Mikrosystemen är de miljöer som individen kommer i direkt kontakt med, för barn kan detta vara hemmet och skolan. Mesosystemen utgörs av kontakten mellan olika mikrosystem, i exemplet med barn kan detta exemplifieras med hur samspelet mellan föräldrar och skola fungerar. Exosystem är de miljöer som individen inte kommer i kontakt med men som trots det utövar ett indirekt inflytande på individen. För ett barn kan detta vara föräldrarnas arbetsplatser och kommunala förhållanden som påverkar skola med mera. Makrosystem är slutligen övergripande politiska och kulturella strukturer som påverkar individen. Andra faktorer på makronivå kan vara normer i samhället och ekonomiska faktorer. (Daniel m.fl. 1999) Bronfenbrenners utvecklingsekologi vill visa hur utveckling sker i ett sammanhang och i samspel med omgivningen. Samtidigt betonas att individen är en aktiv part i utvecklingen som i sin tur påverkar omgivningen.

Utvecklingsekologin används ofta för att studera barns utveckling men Bronfenbrenner betonar att utveckling pågår under hela livet och att teorin därför kan tillämpas oberoende av individens ålder. (Andersson, 2002)

5.2 Teorier om arbetslöshet

5.2.1 Konsekvenser av arbetslöshet

Hammerström gör i en artikel en översikt av vad som finns skrivet om vilka konsekvenser arbetslösheten kan få för ungdomar. Hon menar att många teorier i grunden är *socialpsykologiska*. Enligt Hammerström fyller arbetet flera funktioner som till exempel sociala kontakter, arbete för mål som en människa inte ensam kan uppnå, personlig status och identitet samt ökad aktivitet. Studier har visat att de arbetslösa som kan fylla dessa behov har färre psykiska problem än andra (Hammerström, 1996). Även Carle (1992) menar att många teorier om arbetslöshet grundar sig i socialpsykologi. Han menar att ungdomar ofta utvecklar

sämre självförtroende, apati och passivitet inför framtiden om de är arbetslösa under längre perioder. Ett tidsperspektiv på arbetslösheten kan beskrivas med att olika känslor och förhållningssätt präglar individen under olika perioder av arbetslösheten till exempel aktivitet för att få nytt arbete, uppgivenhet, förnyad aktivitet, ambivalens, uppgivenhet. Carle menar vidare att arbetslöshet drabbar ungdomar olika beroende på hur de hanterar arbetslösheten. Vissa ger upp och ser små möjligheter att få ett arbete. Andra håller fast vid att ett arbete är centrum i tillvaron och gör allt för att få ett arbete igen. Andra ser inte arbete som det väsentliga utan är sysselsatta med andra saker. Till sist finns en grupp som inte vet vad de vill, de ser arbete som målet men har också andra sysselsättningar.

Ett av problemen vid arbetslöshet är att *strukturen* på vardagen riskerar att drabbas. Carle menar att längre arbetslöshet kan göra det svårt att upprätthålla grundläggande struktur som att stiga upp på morgonen och äta vid bestämda tider (Carle, 1992). Även Hammerström (1996) har skrivit om ungdomsarbetslöshet och menar att strukturen på vardagen kan bli lidande vid arbetslöshet.

Arbetslöshet leder ofta till *ensamhet och isolering*, Carle (1992) presenterar två förklaringar till detta. Den första förklaringen grundar sig på att umgänge med vänner och bekanta följer de ramar arbetslivet ger. Då ungdomar tappar denna struktur vid arbetslöshet riskerar de även att tappa kontakten med vänner. Den andra förklaringen till minskat socialt umgänge är att man i och med arbetslösheten förlorar den sociala gemenskapen med arbetskamrater. En annan faktor som påverkar ungdomar är förutsättningarna på den lokala arbetsmarkanden. Små möjligheter till arbete i kommunen eller närområdet kan innebära att man måste flytta för att hitta arbete. Carle menar att ungdomar är särskilt beroende av de lokala förutsättningarna då Arbetsförmedlingar ofta har större krav på rörlighet för ungdomar än för andra grupper då dessa ofta inte hunnit etablera sig med familj och liknande och därmed anses ha större möjlighet att flytta.

Carle betonar även *livsstilens betydelse* vid arbetslöshet. Arbetslösa ungdomar kan utveckla en stark lojalitet till jämnåriga, att få ett arbete innebär att ungdomen måste lämna kamratgruppen och istället integreras i vuxenvärlden. Då ungdomarna har sin lojalitet till jämnåriga kan de utveckla livsstilar kring arbetslösheten. Carle skriver också att individen har olika sätt att hantera arbetslöshet beroende på vilken social omgivning som finns. Både vad gäller möjligheter till arbete och personer i omgivningen. Något annat som påverkar vilka

konsekvenser arbetslösheten får är ungdomarnas livssituation i övrigt. Detta innebär bland annat att arbetslösheten får olika konsekvenser beroende på om ungdomarna bor hemma, bor i egen lägenhet eller är sammanboende. (Carle, 1992)

5.2.2 Kontroll över sin situation

Hammerström menar att arbetslöshet kan kopplas till *kontroll*. Inlärda hjälplöshet kan beskriva den som vill arbeta men inte får ett arbete, den brist på kontroll som detta innebär kan i förlängningen leda till passivitet och dåligt självförtroende. Även begreppen intern/extern kontroll har använts för att beskriva arbetslöshetens konsekvenser. Enligt denna teori mår den arbetslöse bättre om man ser sig själv som delaktig i sin arbetslöshet då detta ger en större känsla av kontroll. Hur ungdomar påverkas av arbetslösheten är också beroende av vilka attityder de har till arbete, vilket arbetsengagemang de har. De ungdomar som skattar arbete högt mår sämre av arbetslöshet, samtidigt kan ett högt arbetsengagemang vara en drivkraft att ta sig ur arbetslösheten. Studier har visat att arbetslösa ungdomar har lågt arbetsengagemang, detta förklaras som en konsekvens snarare än en anledning till arbetslöshet. (Hammerström, 1996)

Till kontroll kan även kopplas individens upplevelse av inflytande. *Empowerment* innebär att man utnyttjar individens egen styrka för att förbättra deras kompetens genom hjälp till självhjälp, ökad makt och större ansvar. Syftet med empowerment är att hjälpa individen att få makt över de beslut och handlingar som rör det egna livet. För att individen ska känna att man kan påverka omgivningen är det viktigt att stärka självförtroendet. (Payne, 2002) Adams (2003) menar att det inte finns en entydig definition av empowerment. Begreppet kan innebära deltagarinflytande och självhjälpsgrupper, hur individer, grupper och samhällen tar kontroll över sina egna omständigheter och uppnår sina mål och på detta sätt hjälpa sig själva och andra. Innebörden kan också vara en teori där socialarbetare strävar efter att stärka och ge makt till människor som saknar detta.

5.2.3 Identitet och tillhörighet

Ezzy menar att arbetslöshet bör förklaras genom individens samspel med omgivningen och hennes strävan efter att finna mening i tillvaron, misslyckas man med detta kan det psykiska välbefinnandet påverkas negativt. Ezzy menar att människans *identitet* är en produkt av hennes berättade livserfarenheter, genom att berätta sina erfarenheter når människan ökad självförståelse. Beroende på hur man tolkar och förstår arbetslösheten blir upplevelsen av den

individuell. Arbetslöshet kan upplevas som positiv om tidigare arbeten upplevts som otillfredsställande. Motsatt kan arbetslöshet ses som en tragedi och ge upphov till känslor av att inte vara behövd och värdelös. (Jönsson, 2003)

Även Carle diskuterar vikten av *tillhörighet* och betonar att ungdomsarbetslöshet inte är det samma som vuxenarbetslöshet. Arbetslösheten drabbar ungdomar annorlunda eftersom det är under ungdomstiden man letar efter sin plats i vuxenlivet och formar attityder och värderingar. Ungdomarna vill bli delaktiga i samhället men på grund av arbetslösheten blir de placerade utanför. (Carle, 1992)

Carle (1992) menar att man fostras in i en kultur där vikten av att ha ett arbete betonas eftersom lönearbete är grunden i samhället. Enligt Ezzy kan arbetslöshet ses som en social roll med låg status ofta sammanlänkad med skam och negativa känslor. (Jönsson, 2003)

Social exclusion är ett begrepp som beskriver utanförskap. Begreppet är bredare än exempelvis fattigdom och omfattar flera processer som begränsar eller utesluter människor från samhällslivet. Aspekter av social exclusion är ekonomiskt, politiskt och kulturellt deltagande. Vissa menar att uteslutning från den ordinarie arbetsmarkanden är den enskilt största faktorn i social exclusion. (Barry, 1998) Att begreppet social exclusion introducerats har inneburit att fokus har vidgats från ekonomiska brister till den generella förmågan att delta i det sociala liv som kännetecknar det samhälle individen lever i. Speciellt uppmärksammat är problemet med social isolering. I det moderna samhället är arbetet centralt och fyller en rad funktioner; försörjning, status, prestige, identitet och socialt deltagande. Även om arbetet spelar en viktig roll för att individen ska bli delaktig i samhället innebär inte arbetslöshet nödvändigtvis social exclusion. Vad gäller arbetslösa ungdomar är orsakssambanden långt ifrån okomplicerade, faktorer som högt socialt eller ekonomiskt stöd kan förhindra den risk för social exclusion som långtidsarbetslöshet innebär. Carle och Hammer presenterar en uppdelning av ungdomar i Social integration och Social exclusion. Social integration kännetecknas av arbete eller periodvis arbete, hög grad av engagemang till arbetet, ekonomisk trygghet, optimism, att vara nöjd med livet, hög grad av socialt stöd samt en aktiv livsstil. Social exclusion kännetecknas av långtidsarbetslöshet, lågt engagemang till arbete, ekonomisk otrygghet, pessimism, missnöje med livet, lågt socialt stöd och passiv livsstil. (Carle & Hammer, 2003)

6. Redovisning av intervjuer

6.1 Intervju med handläggare på Ungdomssatsningen

Jag har intervjuat en av handläggarna på Ungdomssatsningen i Borås (intervjufrågor se bilaga 2). Han berättade följande om projektet och sitt arbete med ungdomarna.

6.1.1 Bakgrund

Ungdomssatsningen har funnits sedan 1998 i Borås. Ungdomssatsningen arbetar med ungdomar mellan 18 och 24 år som har varit inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen under 90 dagar. Ungdomarna som är mellan 18 och 20 år ska dessutom ha gått ur gymnasiet för att bli aktuella, de som inte avslutat gymnasiet hänvisas till kommunen. Projektet bedrivs inom ramarna för kommunala ungdomsprogrammet (KUP) för ungdomar 18-20 år respektive ungdomsgarantin för ungdomar 20-24 år. Projektet är ett samarbete mellan Arbetsförmedlingen och Borås stad. Arbetsförmedlingen har hand om större delen av verksamheten, kommunen finansierar två av handläggarnas löner, sköter praktikanskaffning inom kommunen samt står för en av åtgärderna, ungdomslaget. Syftet med projektet är dels att ungdomar ska komma fortare in på arbetsmarknaden genom mer hjälp och stöd, dels att se till att ungdomarna är i en aktivitet. Att ungdomarna är i en aktivitet innebär att de träffar människor, stiger upp på morgonen vilket i sin tur leder till att ungdomar snabbare är redo att gå in på arbetsmarknaden.

6.1.2 Verksamheten och de olika åtgärderna

Varje vecka kallas en grupp till information om Ungdomssatsningen, ungdomarna kallas när de varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen i 90 dagar. Gruppen informeras om vad Ungdomssatsningen är och när de ska börja. Informationen sker ungefär en vecka innan startdatum. Projektet är i princip obligatoriskt, har ungdomarna sin försörjning genom a-kassa eller försörjningsstöd måste de delta i projektet för att få ersättning. Ungdomar som inte är beroende av ersättning kan neka, men får då inte tillgång till hela den service Ungdomssatsningen erbjuder. En grupp på cirka 15 ungdomar startar varje vecka och handläggarna turas om att ansvara för grupperna. Under de två första veckorna får ungdomarna veta vem som kommer bli deras handläggare under tiden i Ungdomssatsningen.

Tiden i Ungdomssatsningen inleds med något man kallar teoripaketet som består av två veckors jobbsökaraktiviteter. Första veckan är man på utbildningsföretaget BrainPacker.

Syftet med veckan är att komma igång, att gå upp på morgonen, att lära känna gruppen samt att främja en vilja att arbeta. Den andra veckan i teoripaketet är deltagarna i Ungdomssatsningens lokaler och arbetar med jobbsökaraktiviteter. En del i detta är studiebesök på de stora lokala företagen, vilka studiebesök det blir varierar mellan olika grupper. Man ger också deltagarna möjlighet att träffa arbetsgivare. Projektet har bland annat haft flera besök av bemanningsföretag och privata företag som rekryterar direkt ur grupperna av deltagare. De jobbsökaraktiviteter man har är bland annat att skriva en bra arbetsansökan som man kan ha till grund i det fortsatta arbetssökande, att hjälpa ungdomarna att söka rätt jobb utifrån de kompetenser man har, hur man kontaktar arbetsgivare samt anställningsintervju. Efter dessa två veckor får ungdomarna 2-3 veckor på sig att hitta en egen lösning på sin situation. I de fall ungdomen inte har hittat någon lösning görs en gemensam planering mellan ungdom och handläggare på Ungdomssatsningen. Ungdomssatsningen har ett antal alternativ och deltagarna har även tillgång till Arbetsförmedlingens ordinarie utbud av arbetsmarknadsutbildningar och liknande.

Inom Ungdomssatsningen finns en rad åtgärder som kan erbjudas ungdomarna. En åtgärd som framhålls är praktik. Vikten av att ungdomarna själva ordnar sina praktikplatser betonas, det innebär en träning i att kontakta arbetsgivare som kan vara av vikt när ungdomen söker arbete. Praktiken syftar till att ge färskare referenser och kontakt med arbetsgivare. Praktik hos privata företag är begränsad till en månad för att undvika att man förser arbetsgivaren med gratis arbetskraft. Det är relativt vanligt att praktik leder till arbete, ofta i form av timanställning eller deltid. Det finns även ett ungdomslag med plats för 5 deltagare. Detta är ett samarbete med Borås stad och arbetsuppgifterna beskrivs som naturvårdande och skogsarbete. Ungdomslaget fungerar i viss mån som arbetsträning, det testar deltagarnas förmåga att komma upp på morgonen, följa instruktioner, utföra vissa arbetsuppgifter mm. Vikten av individuella lösningar betonas. Det kan i vissa fall innebära en Arbetspsykologisk utredning (APU) med mera i de fall det finns misstankar om arbetshinder och liknande.

Det finns även ett flertal utbildningar att välja mellan. En av utbildningarna kallas KAOS och beskrivs som en kort och intensiv karriärplanering. Utbildningen är avsedd för ungdomar som är osäkra på vad de vill göra. Efter de sex veckor utbildningen pågår har de flesta en klarare bild av vad de vill göra och hur de ska nå dit. Jobblinjen är en utbildning på fyra veckor och är avsedd för de ungdomar som inte har lyckats skaffa sig en praktik men vet vilken typ av arbete de är intresserade av. Utbildningen fokuserar på hur man kontaktar företag,

ungdomarna får göra olika undersökningar bland företag och får på så sätt möjlighet att träffa arbetsgivare och knyta kontakter för framtida praktik eller arbete. De som avslutar jobblinjen utan att ha någon förankring på arbetsmarknaden har möjlighet att delta i jobblinjen steg två. Den utbildningen är tre veckor och följer upp vad man gjorde under förra perioden och vad man kan göra annorlunda för att det ska lyckas bättre. Inom Ungdomssatsningen arbetar även en ungdomsutvecklare som är anställd av socialtjänsten. Ungdomsutvecklaren arbetar med ungdomar som behöver extra stöd och mer kontakt med en handläggare. Det finns även ett nystartat projekt i samarbete med det lokala fotbollslaget Elfsborg och dess sponsorklubb. Projektet kallas SISU och syftar till att deltagarna ska få kontakt med de företag som ingår i sponsorklubben.

På grund av försämrad ekonomi skrivs ungdomarna in i åtgärder en månad i taget, finns det sedan behov kan detta förlängas. Ungdomarna är kvar inom Ungdomssatsningen och fortsätter träffa sin handläggare regelbundet men får endast ersättning under de perioder de är inskrivna i praktik eller utbildning av något slag. Ungdomssatsningen avslutas när ungdomen går över i arbete eller utbildning. Har det gått ett år ska man leta efter andra lösningar, till exempel Arbetsförmedlingens vägledare.

6.1.3 Arbetet med ungdomarna

När ungdomar börjar på Ungdomssatsningen har de varit inskrivna på Arbetsförmedlingen i tre månader och enligt handläggaren är det många ungdomar som inte har sökt arbete under den här perioden. Handläggaren beskriver arbetssättet på Ungdomssatsningen som tufft men stöttande. Han förklarar detta med att man inte accepterar ungdomar som inte söker arbete eftersom det alltid finns arbete att söka. Däremot arbetar man för att lyfta självförtroendet genom att förklara att det är svårt att komma in på arbetsmarknaden och att det finns många unga i samma situation. Arbetssättet är alltid individuellt anpassat, är det ungdomar med sociala eller psykiska problem finns Arbetsförmedlingens vägledare att tillgå. Kontakten mellan ungdomen och handläggaren på Ungdomssatsningen betonas också. Ungdomen har individuella samtal minst en gång i månaden.

När ungdomar skrivs in i Ungdomssatsningen får de också skriva under ett samtycke där de godkänner att handläggaren kontakter socialtjänsten vid behov. Kontakt med socialtjänsten tas bland annat om ungdomen har försörjningsstöd och inte sköter Ungdomssatsningen. Om

ungdomen har problem med missbruk kan det också bli aktuellt att kontakta socialtjänsten. Det förekommer i dessa fall trepartssamtal.

På frågan om vad ungdomarna tänker om sin framtid menar handläggaren att detta är mycket individuellt. Han menar att de flesta ungdomar är inställda på att ta i princip vilket arbete som helst, de är medvetna om den svåra situationen på arbetsmarknaden och söker arbete inom många olika branscher. Handläggarna har regelbundet individuella samtal med ungdomarna där de bland annat redovisar vilka arbeten de sökt, det finns också utrymme för att gå igenom ungdomens förutsättningar och handläggaren stöttar och försöker tillsammans med ungdomen hitta nya vägar mot arbete eller utbildning. Handläggaren betonar att arbetslöshet är väldigt individuellt, han säger att vissa ungdomar kan gå arbetslösa flera år utan att det påverkar dem, kanske på grund av någon fritidssysselsättning. Generellt är det dock inte bra att ungdomar går sysslolösa.

En av de saker handläggaren vill förmedla till ungdomarna är att alltid göra sitt bästa utifrån sina egna förutsättningar. Han betonar att även om man presterade bäst i gruppen betyder inte det att man gjort sitt bästa. Han tycker det är viktigt att berömma de som har svårigheter att skriva en arbetsansökan men som fortsätter försöka och tillsist lyckas. Han menar att inställningen att man inte bryr sig för det är inte så noga är farlig, detta vill man inom Ungdomssatsningen motarbeta och istället uppmuntra att göra sitt bästa i alla lägen.

6.2 Intervjuer med deltagande ungdomar

Jag väljer att presentera mina intervjuresultat utifrån tre teman. Första temat beskriver i vilken utsträckning deltagarna upplevt projektet som meningsfullt. Under det andra temat presenteras deltagarnas tankar om sin egen delaktighet i projektet. Det tredje temat beskriver deltagarnas upplevelse av sin arbetslöshet utifrån identitet och social situation. Avsnittet inleds med en kortare presentation av deltagarna.

6.2.1 Deltagarna

Jag har intervjuat fem deltagare i Ungdomssatsningen (intervjufrågor se bilaga 3), samtliga intervjupersoner är tjejer. Intervjupersonerna har fingerade namn för att säkra anonymiteten. Nedan följer en kort presentation av intervjupersonerna.

- Sara är 21 år. Har varit med i Ungdomssatsningen cirka 3 veckor och dessförinnan inskriven vid Arbetsförmedlingen tre månader. Läste komvux under hösten, har fått viss dispens från jobbsökande eftersom hon väntar barn.
- Malin är 23 år och har varit med i Ungdomssatsningen cirka tre veckor. Har varit föräldraledig och inskriven vid Arbetsförmedlingen tre månader innan hon började i Ungdomssatsningen.
- Frida är 19 år och har deltagit i Ungdomssatsningen under två veckor, innan dess var hon inskriven vid Arbetsförmedlingen i tre månader. Frida hade ett vikariat under höstterminen för närvarande jobbar hon några timmar per vecka.
- Ellen är 20 år och har varit med i Ungdomssatsningen sedan drygt ett halvår. Hon blev arbetslös sedan hon sagt upp sig från sitt arbete, var sedan inskriven vid Arbetsförmedlingen tre månader. Ellen har fått arbete under sommaren och planerar att sedan flytta utomlands.
- Linda är 19 och har deltagit i Ungdomssatsningen cirka fyra veckor. Hon läste Komvux under höstterminen och var efter det inskriven vid Arbetsförmedlingen i tre månader.

6.2.2 Deltagarnas upplevelse av projektet som meningsfullt

I intervjuerna med deltagarna har det framkommit många åsikter om vad som har upplevts som meningsfullt. När deltagarna beskriver sin *inställning* till projektet innan de började menar några att de var positiva och att projektet kändes meningsfullt på olika sätt. En person beskriver sina upplevelser

”På det här informationsmötet tyckte jag att det lät jättebra, det lät ju väldigt vad ska man säga...ja men väldigt bra att, för det är någonting man behöver satsa på, speciellt ungdomar som kanske inte har jobbat förut eller inte har så mycket erfarenhet eller behöver hjälp liksom med att komma ut...ja det lät som om det fanns ganska bra alternativ med...ja olika utbildningar eller tips och sådär, så att innan var jag väl ganska positiv så där” (Sara)

Malin säger att hon inte tänkte så mycket på projektet innan hon började men menar att det inte lät så roligt och att hon kände sig tveksam inför vad hon skulle få ut av det. Hon betonar dock att detta ändrades när hon började i projektet och fick en mer positiv inställning. Linda menar att hon inte hade någon direkt åsikt eftersom hon inte visste någonting om projektet men menar att det var bra att få någonting att göra och dessutom få lite inkomster. Ellen skiljer sig i detta avseende från de andra, hon beskriver sin inställning som negativ och

förklarar detta med att hon var mest trött. En intervjuperson berättar att hon hade en positiv inställning till projektet och förklarar detta med

”Jag hade ju inget liksom, jag hade ju inte hört nånting negativt om det och visste ju inte vad det var sådär jättemycket heller så då kan man ju inte komma hit med en sådär likgiltig inställning eller...ja när man inte har hört nånting så, och då är det ju bättre att komma med en positiv inställning för då blir det ofta positivt upplevt också” (Frida)

Även *upplevelsen* av projektet varierar. En person beskriver hur hon kände när hon började i projektet

”Mig gav inte det här den här utbildningen någonting nästan, så att det kändes bara som en förvaring och som att åh, då har de lyckats ta hand om mig. Men det är, det var säkert bra för några andra” (Sara)

Hon beskriver början av projektet som ett vuxendagis och att mycket av tiden gick åt till lekar som sedan kopplades till hur det är på arbetsmarkanden. Hon menar att detta upplägg kan vara bra för vissa, men att hon upplevde det som ett sätt att fylla ut tiden. Vad som kändes mer meningsfullt för Sara var att skriva jobbansökningar som man konkret kan ha nytta av i framtiden. Hon hade önskat mer anknytning till den lokala arbetsmarkanden för att få tips om vilka företag som finns och även att få göra studiebesök hos företag. Linda beskriver också början av projektet som vuxendagis men menar att man ändå lärde sig saker genom lek och övningar. Ellen menar att projektet är jättebra och betonar att det nog passar bäst för de som inte har varit ute och arbetat. Eftersom hon själv har arbetat en del var det mesta de fick lära sig bekant, men hon tycker att det var bra att få sitta ner och lyssna och kanske lära sig något nytt. En annan person beskriver hur hon har upplevt den första tiden i projektet

”Först så lärde man ju känna gruppen lite mer så att man visste vilka de var och lite så /.../ alltså vi har haft jättekul...för att ja vi har gjort en massa övningar och lekt och jaa, fått kolla lite, ja fått information och ja, sånt där. Så det, det har vart en annorlunda vecka eller två annorlunda veckor, som inte varit på nåt sätt som de brukar” (Frida)

Malin säger att hon tycker första tiden i projektet har varit bra och lärorikt. Hon tror att projektet kan hjälpa ungdomar att få arbete fortare eftersom det blir mer press på att man verkligen söker arbete.

De första två veckorna i projektet är deltagarna i grupp och innebär att man får träffa *andra unga i samma situation*. Linda menar att detta är det bästa med hela situationen att man får träffa nya vänner. Ellen säger att det faktum att man lär känna nya människor är en anledning till att projektet har känts meningsfullt för henne. Frida beskriver hur gruppen har fungerat

”Då vet man ju att man inte är ensam och så, och sen så har det ju varit väldigt, det har ju varit väldigt kul att lära känna lite fler i ens egen ålder och sådär och, man har ju ändå kommit under de här två veckorna varandra ganska nära så, men, man känner ju ändå en viss samhörighet med gruppen, så att det har ju varit jättekul” (Frida)

Hon menar att gruppen har kunnat stötta varandra och tipsa varandra om man hittar lediga arbeten som man tror passar någon annan i gruppen. Malin säger att det är bra att vara i grupp eftersom man känner att man inte är ensam om att vara arbetslös. Hon menar också att man kan få lite hjälp och idéer från de andra eftersom ungdomar ofta tänker ganska lika. Även Sara säger att det i stort sett har varit bra att träffa andra unga i samma situation och få höra andras erfarenheter. Hon säger också att det har varit peppande när någon har lämnat gruppen på grund av att de har fått arbete. Sara menar att det kan bli för mycket att vara i grupp hela tiden under de första veckorna, hon hade velat att handläggaren även tog sig tid att prata individuellt med varje deltagare.

På frågan *vad deltagarna vill få ut av projektet* varierar svaren mycket. Ellen säger att eftersom hon redan har arbetat ganska mycket och menar att hon redan kunde det mesta de pratade om ville hon sitta och lyssna och kanske lära sig något nytt. Malin hoppas att projektet ska kunna hjälpa henne att bygga upp självkänslan och att våga ta för sig mer. Hon vill också att projektet ska visa olika sätt att hitta jobben och hur man som sökande ska leta efter arbete. Linda säger att hon vill att projektet ska ge henne sysselsättning genom arbete eller praktik. Sara vill att tiden i projektet ska kännas givande, att hon ska få med sig någon tanke som hon kan ta med sig hem och fundera vidare på. Hon betonar också att det är viktigt att

sysselsättningen känns meningsfull. Den femte intervjupersonen beskriver vad hon vill få ut av projektet

”Det är väl som alla vill få jobb liksom genom projektet eller att man blir mer sporrad att nu ska jag ta tag i det här och nu ska jag söka jobb, att det blir en liten, jaa, väckarklocka-aktig sak kan man väl säga” (Frida)

6.2.3 Upplevelse av delaktighet

Deltagarna har olika åsikter om huruvida det har varit möjligt att *påverka* den första tiden i projektet. Linda menar att hon inte direkt varit intresserad av att påverka, men att det nog inte hade varit omöjligt. Frida säger att man har kunnat påverka genom att vara aktiv i diskussioner och vara med och styra samtalen. Hon menar vidare att de som inte har varit aktiva i diskussioner kanske inte fått som de har velat men att hon själv har varit aktiv och därför tycker den första tiden i projektet har varit lärorik och kul. Malin upplever att det har funnits utrymme att påverka. Även Ellen menar att det funnits visst utrymme att påverka. Sara menar att det inte alls gått att påverka innehållet. Hon har istället upplevt att man som deltagare måste hålla sig inom en viss ram. Hon beskriver arbetssättet som hänsynslöst jobbsökande och menar att man försöker få allting att låta väldigt positivt men inte är redo att ta tag i diskussioner angående detta. Hon är även kritisk till upplägget på projektet och menar att det inte är tillräckligt individuellt. Till exempel menar hon att det känns stelbent att alla under 25 år ska gå den inledande ”jobbsökarkursen” oavsett vad de har för erfarenheter.

Några av mina intervjupersoner beskriver hur de inte haft något alternativ till att börja i Ungdomssatsningen eftersom de riskera att få sin *ersättning* indragen om de nekar att delta. Någon person beskriver istället hur hon tycker en av de positiva sakerna med projektet är att hon får lite inkomster under tiden hon är inskriven.

En annan aspekt av delaktighet är *personalens förhållningssätt* till ungdomarna. Samtliga intervjupersoner upplever personalen på Ungdomssatsningen mer engagerade än personalen på ordinarie Arbetsförmedlingen. Några exempel på hur personalen beskrivs är följande

”De lär känna personen i fråga och det gillar jag, man är individ här så det är härligt” (Ellen)

”Här känns det som att de är till mer för oss än...det känns som att de hjälper till mer här än vad de gör på stora arbetsförmedlingen för där så kommer man bara till olika hela tiden och så ska man säga vad man har gjort och sådär, här får man ju träffa samma vi har ju bara en handläggare då som vi träffar varje gång nu efter detta och så, så det känns lite bättre för då vet jag ändå den personen vad jag har gjort och sådär så behöver jag inte sitta och ta det flera gånger med olika personer, som ändå inte kommer ihåg vem jag är sen om man säger så det...tycker jag känns bättre här” (Malin)

Någon beskriver också att personalen är peppande men samtidigt ställer krav på att man söker arbete.

6.2.4 Upplevelse av arbetslöshet

Då upplevelsen av arbetslöshet varierade väldigt mycket mellan intervjupersonerna väljer jag att redogöra för varje person var för sig

Sara tycker inte att det är så negativt eller jobbigt att vara arbetslös. Vad hon upplever som jobbigt är att hamna i kategorin arbetslös som hon menar blir den enda övergripande kategorin. Hon menar att när man hamnar i den gruppen spelar det ingen roll hur gammal man är, om man har erfarenhet eller om man är arbetslös på grund av nedskärningar eller på grund av att man misskött sig. Sara menar att det är synd att dessa hamnar under samma kategori. Vidare säger hon att hon nästan räknat med en period som arbetslös innan man kommer in på arbetsmarknaden. Vad hon tycker är jobbigt är den ekonomiska biten, socialt menar hon att det finns annat man kan göra som till exempel ideellt arbete. Hon menar att det går att få utlopp för nästan allting förutom inkomsten. På frågan om hur hon tycker arbetslösheten påverkar hennes vardag säger hon att det stundtals känns väldigt bekvämt att inte behöva gå upp på bestämda tider eller anpassa sig efter någon annan. Hon uttrycker att hon är fri att ta sin dag som hon vill. Hon menar att projektet är bra på så sätt att det tvingar en att gå upp på morgonen och vara närvarande en viss tid av dagen. Hon menar att omställningen från att vara arbetslös till att arbeta heltid kan vara väldigt stor och att detta kan vara en fara. Hon säger också att när alla i omgivningen har arbete eller studerar är det inte längre så roligt att vara hemma och vara ledig. Sara säger att hon gärna berättar för sina närstående om vilka arbeten hon har sökt för att försäkra dem om att hon gör sitt bästa för att få arbete. Samtidigt säger hon att det kan vara jobbigt att vänta på svar på en ansökan. Hon beskriver hur det känns när

hon söker ett jobb hon tror hon kan få och sedan hoppas på att få en kallelse till intervju. När hon sedan inte hör någonting och förstår att hon inte fått jobbet känns det ännu tyngre om hon har berättat för andra att hon sökt det och sedan måste berätta att hon inte fått det. Hon beskriver slutligen hur det känns att inte få någon bekräftelse

”Jag kan tänka mig kan lätt tänka mig att det är ganska knäckande att vara arbetslös väldigt länge. För det blir på nåt vis, man får aldrig bevis för att man klarar någonting, utan man bara driver runt och sådär, och det är inte så roligt, man vill ju utvecklas och göra nåt vettigt och ja, få lite tillbaks också, nämen titta jag kan faktiskt det här liksom såhär bra är jag” (Sara)

Malin beskriver sin upplevelse av arbetslöshet

”Det är ganska frustrerande för man, även om man har sin a-kassa så är ju inte det så jättemycket så det man känner inte att man har de här rutinerna och man känner inte att man, man bidrar inte på nåt sätt utan man bara man vill ju hellre ha ett jobb så man känner att man gör nåt för att tjäna sitt uppehälle om man säger så” (Malin)

En av de saker hon saknar med att ha ett arbete är de sociala kontakter arbetet innebär. Hon berättar vidare att arbetslösheten inte egentligen har påverkat hennes vardag. Malin var föräldraledig innan hon skrev in sig som arbetslös och menar att barnet har bidragit till att vardagarna ser ut som vanligt. Hon menar att det enda positiva med att vara arbetslös är att hon får mer tid till sitt barn. Malin tror att det finns en föreställning om att det inte är så svårt att hitta ett jobb. Hon menar att hon själv har kunnat tänka att det inte är så farligt att vara arbetslös utan att det bara är att skaffa sig ett jobb. Sedan hon själv blev arbetslös har hon märkt att det var svårare än så. Hon beskriver hur hon tycker att arbetslösheten har påverkat henne

”Det är väl att man kan bli lite mera osäker när man går hemma, man kanske känner att klarar jag verkligen av att komma ut i arbetslivet igen och man funderar lite på vad man verkligen kan och man kanske ibland att man inte kan så jättemycket och att man blir lite, lite osäker på sig själv” (Malin)

Frida beskriver sin syn på arbetslöshet

”Det är väl inte sådär det roligaste precis eller ja, det är väl lätt att man...man får inga direkta tider och man, man går bara och driver hemma lite mer och sådär, och inte gör nånting, eller ja lite gör man väl men det blir inte så innehållsrika dagar så att det är tråkigt att vara arbetslös, man, det är ju inte så meningsfullt liv liksom, känns det som” (Frida)

Frida arbetar vissa timmar varje vecka och menar att hon på grund av detta inte har vänt på dygnet utan går upp på morgonen. Hon tror dock att det hade varit lätt att vända på dygnet om hon inte haft några timmar alls. Hon tror att det kan vara jobbigt att vara arbetslös under lång tid. Frida menar att när man söker många jobb och aldrig får något svar från arbetsgivaren är det lätt att känna att det är lönlöst att söka och att man får allt sämre självförtroende.

Ellen har varit med i Ungdomssatsningen sedan i oktober, hon har fått arbete över sommaren och planerar att flytta utomlands till hösten. På frågan hur hon har upplevt att vara arbetslös svarar hon att det inte har känts som hon har varit arbetslös, detta eftersom hon sa upp sig från sitt tidigare arbete och hela tiden planerat att flytta utomlands. Hon menar att hon hela tiden har varit inställd på att flytta och att arbetslösheten därför inte har känts så jobbig. Ellen menar att arbetslösheten har påverkat hennes vardag på så sätt att hon sover längre och beskriver detta som en ond cirkel då man är uppe allt senare och missar dagen. Hon menar också att det sociala livet blivit lidande.

Slutligen beskriver Linda hur hon har påverkats av arbetslösheten

”Det värsta är väl med att man får sitta hemma och att man liksom ja, man blir så lat av att sova varje dag till klockan tolv och så har man inga inkomster så man känner sig lite så här seg och gör inget vettigt /.../jag tänker ju inte på om det är vardagar eller helger för att det blir samma sak” (Linda)

7. Analys

Jag inleder min analys med att utifrån den utvecklingsekologiska teorin (Daniel m.fl. 1999, Andersson, 2002) och med utgångspunkt från mikro-, meso-, exo-, och makronivå, beskriva ungdomarnas situation.

7.1 Mikronivå

När intervjupersonerna beskriver hur de upplever arbetslösheten berättar flera hur de sysselsätter sig med andra saker. En person berättar att hon var föräldraledig direkt innan arbetslösheten och hon tycker det är positivt att få mer tid med sitt barn under tiden hon är arbetslös. En annan person menar att man kan fylla tillvaron med mycket annat meningsfullt än ett arbete, som exempel nämner hon ideellt arbete. En annan intervjuperson säger att hon planerar att flytta utomlands och menar att detta är en anledning till att arbetslösheten inte har varit så jobbig för henne. Någon annan berättar att hon inte känner att hon gör något meningsfullt på dagarna utan säger att det är jobbigt att inte ha något vettigt att göra. Detta menar jag kan kopplas till flera av de teorier jag tidigare har presenterat. Exempelvis menar Carle (1992) att individer har olika sätt att *hantera arbetslöshet* och att detta är kopplat till hur man värderar arbete. Han menar att vissa ser arbete som det viktigaste i livet och är helt fokuserade på att få ett arbete igen. Andra ser inte arbete som det centrala under tiden de är arbetslösa utan är sysselsatta med andra saker. Jag menar att det finns paralleller till mina intervjupersoner där jag upplever att en del försöker hålla sig sysselsatta med andra saker under tiden de söker arbete och att detta blir viktigt för dem. Även handläggaren pekar på att ungdomar påverkas väldigt olika av arbetslösheten och att en del kan vara arbetslösa under långa perioder utan att det påverkar dem. Han nämner fritidssysselsättning som en faktor som kan hjälpa ungdomar att hantera arbetslöshet. Utifrån utvecklingsekologi kan detta tolkas som att arbete är ett av flera mikrosystem och att detta samspelar med andra mikrosystem. Jag tycker att deltagarnas upplevelse av arbetslöshet visar att det är mycket individuellt vilken betydelse mikrosystemen har och hur förlusten av ett mikrosystem kan uppvägas av att andra mikrosystem får större betydelse. Utvecklingsekologi kan utifrån detta ge förståelse för varför arbetslöshet drabbar individer på olika sätt.

Två av mina intervjupersoner betonar att arbetslösheten påverkar deras relationer till andra. En av dem berättar att hon tycker att det värsta med att vara arbetslös är att man går miste om de sociala kontakter som ett arbete ofta innebär. Den andra personen som belyser ensamhet menar att det är jobbigt att vara arbetslös då hon vet att vänner och bekanta är på arbete och i

skola. Detta vill jag koppla till Carle (1992) och hans resonemang om *ensamhet* och arbetslöshet. Han menar att ett arbete i sig innebär sociala kontakter och att man genom att vara arbetslös inte får del av detta. Har arbetet utgjort en stor del av umgänget med andra kan detta upplevas som en stor förlust. Detta resonemang överensstämmer i många avseenden med vad en av intervjupersonerna berättar om att hon genom att vara hemma går miste om de sociala kontakter ett arbete innebär. Carle menar också att umgänge med vänner och bekanta utgår från de ramar arbetet ger. Han menar att det för dem som arbetar blir naturligt att umgås med vänner på kvällar och helger. När man är arbetslös har man inte den struktur ett arbete ger och detta kan även påverka umgänget med vänner. Detta tycker jag kan kopplas till vad en deltagare berättar om att hon tycker det är jobbigt att vara hemma på dagarna när vännerna jobbar. Kopplat till utvecklingsekologi innebär arbetslöshet att man förlorar ett mikrosystem. Har arbetet inneburit viktiga sociala kontakter går individen också miste om detta vid arbetslöshet. Återigen är konsekvenserna av arbetslöshet beroende av vilken funktion arbetet har i individens liv. I de fall där viktiga sociala kontakter finns på annat håll än på arbetsplatsen blir kanske konsekvenserna av arbetslöshet mindre.

Ett annat mikrosystem för deltagarna är Ungdomssatsningen och åsikterna om detta är många. En gemensam nämnare i samtliga intervjuer med deltagande ungdomar är att de betonar personalens betydelse. Många menar att personalen ser ungdomarna som individer och att detta är mycket viktigt. Deltagarna menar att det är positivt att ha en handläggare som man har regelbunden kontakt med och att detta kan bidra till att man utvecklas. Detta kan kopplas till de tidigare utvärderingar som gjorts av projekt för arbetslösa ungdomar (Ungdomsstyrelsen rapporterar 17, 1999) där fyra framgångsfaktorer har identifierats. Den första framgångsfaktorn är en *fungerande vägledare* och ungdomarna som deltagit i denna studie betonar att det är viktigt att bli personligt bemötta och lyssnade till med engagemang. Det finns stora likheter mellan detta och vad mina intervjupersoner har uttryckt under intervjuerna. Även handläggaren på Ungdomssatsningen betonar att kontakten mellan handläggare och ungdomar är mycket viktig och att varje ungdom därför har individuella samtal med sin handläggare minst en gång per månad. Ungdomarna jag har pratat med menar också att personalen är stödjande i sitt förhållningssätt och samtidigt peppande. De menar att det ställs krav på att man söker arbete men att det även finns utrymme för stöd. Detta kan kopplas till den andra framgångsfaktorn (Ungdomsstyrelsen rapporterar 17, 1999) som är *stödjande miljö*. Här finns tydliga paralleller till hur Ungdomssatsningen är uppbyggd. Handläggaren jag har talat med betonar att ett syfte med projektet är att hjälpa ungdomarna in

på arbetsmarknaden genom mer hjälp och stöd. Utifrån detta menar jag att ungdomarnas upplevelser stämmer väl med projektets målsättning vad gäller personalens roll.

Flera av deltagarna berättar att de sedan de blivit arbetslösa har förskjutit dygnet genom att vara uppe längre på kvällarna och sova längre på dagarna. Tre av ungdomarna tar upp att detta är problematiskt och en av dem menar att det är synd att man inte upplever någon skillnad mellan vardag och helg. Två av deltagarna upplever inte att de vänt på dygnet, en av dem menar att detta är på grund av att hon har barn och en av dem säger att hon på grund av att hon arbetar timmar måste gå upp tidigt vissa dagar. Båda tror att det hade varit lätt att vända på dygnet om de inte haft omständigheter som förhindrat detta. Deltagarnas upplevelser kan i detta avseende kopplas till Carle (1992) som menar att det är vanligt att *strukturen* blir lidande vid arbetslöshet. Han menar att längre arbetslöshet kan göra det svårt att hålla fast vid att stiga upp på morgonen och äta vid bestämda tider. Även handläggaren på Ungdomssatsningen är medveten om att arbetslöshet påverkar ungdomarnas vardag. Han beskriver hur Ungdomssatsningen blir en aktivitet som innebär att ungdomarna träffar människor och kommer upp på morgonen vilket i sin tur underlättar omställningen från arbetslöshet till ett arbete. Kopplat till utvecklingsekologi menar jag att Ungdomssatsningen blir ett mikrosystem som kan jämföras med ett arbete. Ungdomssatsningen innebär till exempel sociala kontakter och struktur på dagen. Detta är funktioner som ett arbete normalt har. Att delta i Ungdomssatsningen innebär inte endast att ungdomarna kommer i kontakt med en ny miljö, ett nytt mikrosystem, utan det blir också en övning i hur det är att ha ett arbete. Från att ha varit sysslolösa på dagarna får ungdomarna träna på hur det är att ha ännu ett mikrosystem i sin vardag.

Vad gäller *delaktighet* i projektet hade deltagarna mycket olika upplevelser av detta. Fyra av de ungdomarna jag intervjuade hade bara varit två veckor i projektet och kunde således endast uttala sig om dessa inledande veckor. Några av deltagarna upplevde att de hade varit med och påverkat bland annat genom att delta i diskussioner och ta upp saker som var viktiga för dem. Andra sa att de nog kunde påverkat om de ville och någon sa att det inte alls funnits utrymme för att påverka. Handläggaren betonar i intervjun att ungdomarna är delaktiga under sin tid i projektet. Bland annat genom att de efter de inledande två veckorna i första hand uppmanas hitta en egen lösning på sin situation. De som inte hittar en lösning gör en gemensam planering med sin handläggare. Jag menar att handläggarens resonemang och hans beskrivning av projektet kan kopplas till det jag tidigare skrivit om empowerment.

Empowerment innebär att man utnyttjar individens egen styrka och kompetens genom att öka makten över den egna situationen och ge större ansvar (Payne, 2002). Det faktum att ungdomarna uppmanas hitta egna lösningar och själva ordna praktikplats menar jag kan vara exempel på hur individens egen styrka används. På grund av att de flesta intervjupersoner bara varit två veckor i projektet är det svårt att dra några slutsatser om huruvida ungdomarnas bild av projektet överensstämmer med handläggarens bild. Utifrån intervjun med handläggaren fick jag uppfattningen att det främst är efter de första två veckorna när man ska hitta lämpliga åtgärder som man betonar att deltagarna ska vara delaktiga i att hitta lösningar på sin situation. De deltagare som bara varit med i projektet i två veckor har ännu inte haft erfarenhet av detta.

7.2 Mesonivå

Ett tydligt exempel på hur olika system på mikronivå samverkar med varandra är hur Ungdomssatsningen samverkar med socialtjänsten. Handläggaren på Ungdomssatsningen berättar hur samtliga ungdomar som skrivs in i projektet skriver på ett samtycke där de tillåter att handläggaren kontaktar socialtjänsten. Handläggaren berättar att det blir aktuellt att samverka med socialtjänsten i de fall ungdomen har sin försörjning genom ekonomiskt bistånd. Om ungdomen missköter sig rapporteras detta till socialtjänsten. Det kan även bli aktuellt att ta kontakt med socialtjänsten om det visar sig att ungdomen har problem med missbruk.

Flera av mina intervjupersoner berättar att de inte haft något alternativ till att delta i Ungdomssatsningen eftersom deras ersättning riskerar att bli indragen om de nekar. De ungdomar som har försörjning genom arbetslöshetsersättning eller försörjningsstöd måste delta i Ungdomssatsningen för att vara säkra på att få sin ersättning eftersom Ungdomssatsningen rapporterar de som missköter sig. Kopplat till utvecklingsekologi innebär detta att individen påverkas av den kontakt som finns mellan olika mikrosystem.

7.3 Exonivå

Exonivån är de faktorer som påverkar individen men som man inte kommer i direkt kontakt med. Exempel på exonivå i min studie är hur kommunen i samarbete med den lokala Arbetsförmedlingen valt att utforma projektet. Det är en faktor som i hög grad påverkar ungdomarna, men som de själva inte kommer i kontakt med. Handläggaren menade att projektet var tänkt att vara mycket individuellt och pekade då framförallt på de olika åtgärder

som finns att tillgå och att det finns utrymme för individuella lösningar. En deltagande ungdom menade istället att hon tyckte det saknades individuell anpassning. Hon syftade då på de två första obligatoriska veckorna och menade att dessa inte var anpassade för alla och att inte alla fick behållning av dessa veckor.

En annan faktor som påverkar ungdomarna är kommunens ekonomi. I nuläget får ungdomarna ersättning endast de perioder de är i någon form av aktivitet. Detta har blivit nödvändigt sedan de ekonomiska förutsättningarna förändrats, för de ungdomar som inte har annan ersättning är detta en faktor som i stor utsträckning påverkar deras situation.

Carle (1992) menar att Arbetsförmedlingen ofta ställer krav på att ungdomar ska vara rörliga och söka arbeten inom större geografiska områden än andra grupper. Detta på grund av att många ungdomar ännu inte har etablerat sig med familj och liknande. Detta menar jag kan kopplas till exonivån genom att de lokala förutsättningarna på arbetsmarkanden påverkar ungdomar mer än andra grupper.

7.4 Makronivå

En faktor på makronivå som påverkar deltagarna är de lagar som reglerar hur ett projekt för arbetslösa ungdomar ska vara uppbyggt. I de utvärderingar av utvecklingsgarantin (Ungdomsstyrelsen rapporterar 17, 1999) jag tidigare har presenterat betonas *skälig ersättning* som en viktig faktor för att projekt för arbetslösa ungdomar ska bli framgångsrika. Vad gäller ersättning får de ungdomar som har a-kassa eller försörjningsstöd samma belopp oavsett om de är i sysselsättning eller inte. Detta är en faktor som har kritiserats och man menar att detta sänker motivationen hos ungdomarna. Några av de ungdomar jag har pratat med har sagt att de känt sig tvingade att börja i projektet för att de annars riskerar att få sin a-kassa indragen. För ungdomar utan ersättning innebär projektet viss inkomst. En av mina intervjupersoner berättade att hon tyckte att en av fördelarna med projektet var att hon fick lite inkomster under tiden hon var med.

En annan framgångsfaktor som har betonats är flexibilitet i tiden innan projektet inleds (Ungdomsstyrelsen rapporterar 17, 1999). Vad gäller *flexibilitet i tiden* står det inskrivet i lagarna att ungdomarna ska vara inskrivna vid Arbetsförmedlingen i 90 dagar innan projekten tar över. Detta gällde även vid Ungdomssatsningen. Tidigare forskning har kritiserat att ungdomar riskerar att bli passiviserade under de här tre månaderna. Handläggaren jag

intervjuade menade att många ungdomar inte alls sökt arbete under tiden de varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen. Detta innebär att ungdomarna inte har prövats mot arbetsmarknaden innan de börjar i projektet vilket är ett syfte med att vänta tre månader innan projekten inleds. En av deltagarna jag intervjuat menar att det vore bra om man redan tidigare under arbetslösheten kunde få stöd och hjälp med hur man ska söka arbete. Hon menar att mer stöd i början av arbetslösheten skulle hjälpa många att söka arbetet på ett bättre sätt och därför snabbare få arbete.

En annan faktor på makronivå är normer och värderingar i samhället. En intervjuperson tycker det är jobbigt att känna att hon inte tjänar sitt uppehälle då hon är arbetslös. Hon tycker också att det finns föreställningar i samhället om att man som arbetslös nog borde kunna få ett jobb om man anstränger sig. En annan intervjuperson säger att hon tycker det är jobbigt att hamna i kategorin arbetslös. Hon känner att hon måste försvara sig med att hon faktiskt inte har någon arbetserfarenhet och att hon därför är arbetslös. Hon menar också att man vill bevisa för sina närstående att man faktiskt söker arbetet. Detta ligger nära det Carle och Hammer (2003) skriver om *social exclusion*. De menar att arbetet fyller en rad funktioner i det moderna samhället till exempel försörjning, status, prestige, identitet och socialt deltagande. Att förlora arbetet innebär såldes förluster på en rad områden eftersom arbete är centralt i dagens samhälle. Carle (1992) menar att vi fostras in i att lönearbete är normen i samhället. Detta är exempel på hur värderingar och normer på makronivå påverkar hur individen upplever sin arbetslöshet.

7.5 Sammanfattning

Jag vill sammanfattningsvis återknyta till frågeställningarna. Hur arbetslösheten påverkar ungdomarnas upplevda identitet och sociala situation är mycket individuellt hos de ungdomar jag har intervjuat. Några konsekvenser av arbetslösheten som har nämnts är att strukturen på dagen ändras, att man blir osäker på sig själv av att vara arbetslös, att man saknar den bekräftelse ett arbete kan ge, att man saknar de sociala kontakter arbetet innebär och att man inte har något meningsfullt att göra. Vad gäller projektet har deltagarna mycket olika upplevelser av detta men samtliga menar att det i något avseende har varit meningsfullt. Vad som lyfts fram som positivt och viktigt är personalens förhållningssätt, att man får träffa andra arbetslösa ungdomar, att man får användbara tips om hur man söker arbete. Några deltagare menar att de redan innan visste mycket av det som lärs ut och att detta därför inte upplevdes som meningsfullt. Även på frågan om deltagarna upplever att de är delaktiga i projektets

utformning var svaren olika. Några upplever att de har kunnat påverka, några säger att de inte varit intresserade av att påverka men att det nog hade funnits utrymme. En deltagare menar att det inte alls funnits utrymme att påverka. Det bör återigen påpekas att fyra av deltagarna bara varit med i projektet några veckor och därför endast har erfarenhet av projektets inledning. Detta faktum gör det också svårt att jämföra projektets målsättning med deltagarnas upplevelse av projektet. Några likheter är dock möjliga att identifiera. Handläggaren berättar att relationen mellan handläggare och ungdomar är viktig och att man regelbundet har individuella samtal. Samtliga ungdomar jag har intervjuat upplever att personalens förhållningssätt är viktigt bland annat genom att de stöttar och peppar ungdomarna.

8. Slutdiskussion

Arbetet med uppsatsen har på många sätt varit givande. Det har dock varit svårt att få en enhetlig bild av deltagarnas upplevelse av projektet, främst på grund av att deltagarna varit så olika lång tid i projektet. De flesta var vid tiden för intervju i inledningen av projektet och kunde därför bara uttala sig om den första tiden. En av deltagarna hade varit med i projektet under sex månader. Hon kunde bidra med upplevelser under en längre period men hade istället svårt att dra sig till minnes av hur det var när hon började i projektet. På grund av detta har beskrivningarna av hur deltagarna upplever projektet varit begränsade. Jag tror det hade varit mycket givande att intervjua samma deltagare under olika faser i projektet. Detta hade gett en god möjlighet att få del av deltagarnas samlade upplevelse av projektet, något som jag har saknat i min uppsats.

Jag menar att det i flera avseenden kan vara av stort värde att ha kunskap om arbetslösa ungdomar inom socialt arbete. Ett exempel som jag har berört i uppsatsen är de ungdomar som uppbär försörjningsstöd. I mötet med dessa ungdomar är det mycket viktigt att veta hur arbetslösheten kan påverka ungdomar och därmed ha en bättre förståelse för hur ungdomarnas situation ser ut. Det kan till exempel vara av vikt att vara medveten om att arbetslöshet drabbar individer mycket olika och att många på olika sätt mår dåligt av arbetslösheten. Jag tycker också det är viktigt att poängtera att arbete med arbetslösa ungdomar inte enbart handlar om att förmedla arbete. Arbetslöshet kan vara mycket påfrestande och det kan krävas stöd och motivation under processen mot ett nytt arbete.

Vad jag tycker man kan ta lärdom av är att samtliga intervjupersoner tycker det är mycket viktigt att bli bemött som en individ. Många har mycket målande beskrivit hur det känns att gå in på Arbetsförmedlingen och vara en i mängden och komma till olika handläggare varje gång. Detta är något som jag tror är mycket viktigt att ha med sig i socialt arbete, inte bara med ungdomar.

9. Källförteckning

Litteratur

- Adams, Robert (2003) *Social Work and Empowerment*, New York, Palgrave Macmillan, third edition
- Andersson, Gunvor (2002) "Utvecklingsekologi och sociala problem" i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red), *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm, Natur och Kultur
- Barry, Monica (1998) "Social Exclusion and Social Work: An Introduction" i Barry, Monica & Hallett, Christine (edited) *Social exclusion and social work – issues of theory, policy and practice*, Totton, Russell House Publishing Ltd
- Carle, Jan (1992) *Ungdomsarbetslöshet – välfärd och livsstil*, Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen
- Carle, Jan & Hammer, Torild (2003) "Method and research design" i Hammer, Torild (edited) *Youth unemployment and social exclusion in Europe – a comparative study*, Bristol, The Policy Press
- Daniel, Brigid & Wassell, Sally & Gilligan, Robbie (1999) *Child Development for Child Care and Protection Workers*, London, Jessica Kingsley Publishers
- Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Lund, Studentlitteratur
- Jönsson, Leif Roland (2003) *Arbetslöshet ekonomi och skam – om att vara arbetslös i dagens Sverige*, Lund Dissertations in Social Work 14
- Payne, Malcolm (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*, Stockholm, Natur och Kultur
- Statskontoret kommun och välfärdsenheten, PM 1999-02-12, *Utvecklingsgarantin för ungdomar, det första året*
- Statskontoret 2001:4, *Särskilda ungdomsåtgärder? Om kommunala ungdomsprogrammet och utvecklingsgarantin*, Stockholm
- Ungdomsstyrelsen rapporterar 10, Redovisning av regeringsuppdrag Dnr 513-223/95 (1997) *Att skapa framtidstro – slutrapport från Ungdomsstyrelsens arbete med lokala projekt för arbetslösa ungdomar från 1993 till 1996*
- Ungdomsstyrelsens Utredningar 16, (1999) *Utvecklingsgarantin för långtidsarbetslösa ungdomar i 10 kommuner*
- Ungdomsstyrelsen rapporterar 17, (1999) *Tummen upp – utvecklingsgarantin ur ungdomarnas perspektiv*, Stockholm

- Ungdomsstyrelsens Utredning 23, (2000) *En på hundra – utvecklingsgarantins tredje år*, Stockholm

Tidskrifter

- Hammerström, Anne (1996) "Arbetslöshetens konsekvenser bland ungdomar – en översikt" *Socialvetenskaplig Tidskrift*, årgång 3 nr 1-2, sid 61-80

Internet

- Arbetsförmedlingens hemsida 1
<http://www.ams.se/admin/Documents/faktablad/arb20.pdf> 050321
- Arbetsförmedlingens hemsida 2
<http://www.ams.se/admin/Documents/faktablad/ungar.pdf> 050321

Bilaga 1 Informationsbrev

Hej

Mitt namn är Anna Folkesson och jag går sjätte terminen på Socionomutbildningen vid Socialhögskolan i Lund. Som en del i utbildningen skriver jag nu min C-uppsats. Ämnet jag har valt att skriva om är arbetslösa ungdomar mellan 18 och 24 år och det projekt som finns för denna grupp i er kommun. Jag är dels intresserad av hur projektet är organiserat och vilka målsättningar som finns, dels är jag intresserad av att få veta hur de deltagande ungdomarna upplever projektet och sin roll i detta.

För att få veta hur de deltagande ungdomarna upplever projektet vill jag göra intervjuer med 5-6 deltagare. Jag tycker det är mycket viktigt att ungdomarnas åsikter kommer fram och för att kunna göra detta krävs deltagare som vill medverka i en intervju. Intervjuerna är frivilliga och anonyma. Jag hoppas att det finns frivilliga som vill ställa upp på en intervju och ge sina åsikter om arbetslöshet och projektet.

Har du frågor är du välkommen att kontakta mig

Med vänliga hälsningar

Anna Folkesson

Tel: 046-306431

070-2447422

anna_folkesson@hotmail.com

Handledare för uppsatsen

Gunilla Lindén

leg. psykolog

Tel: 046-144197

Bilaga 2 Intervjufrågor till handläggare på Ungdomssatsningen

1. Hur länge har projektet pågått? Samma form hela tiden?
2. Varför startades projektet?
3. Vilka står bakom projektet? Olika myndigheter?
4. Hur sker i så fall samverkan mellan dessa?
5. Vilken målsättning har projektet?
6. Vilken grupp vänder sig projektet till? Finns det kriterier ska man uppfylla?
7. Hur blir ungdomar aktuella för projektet? Hur bestäms vilka ungdomar som ska delta?
8. Har ungdomarna något alternativ till detta projekt? I så fall vad?
9. Hur går det till när ungdomarna introduceras i projektet?
10. Vilken möjlighet finns det för ungdomarna att påverka sin tid i projektet?
11. Finns färdiga målsättningar eller sätts mål utifrån varje individ? Vad utgår ni från då?
12. Vilka verksamheter finns inom projektet?
13. Hur länge är ungdomarna i projektet?
14. Vad bestämmer när projektet avslutas?
15. Hur avslutas projektet?
16. Hur arbetar ni som handläggare med ungdomarna? Kan du berätta mer...
17. I vilken utsträckning vet ungdomarna när de börjar i projektet vad de vill göra i framtiden?
18. Är deras förväntningar på vad de vill göra i framtiden realistiska tycker du?
19. Kan ni vara ett stöd i att hjälpa ungdomarna sätta upp nya mål för det de vill göra? I så fall hur?
20. Kan du urskilja olika grupper bland ungdomarna? Bakgrund, inställning mm
21. Är det olika svårt att jobba med olika grupper ungdomar? På vilket sätt?
22. Hur upplever du att ungdomarna ser på projektet? Är de optimistiska inför att börja eller ser de projektet som mindre meningsfullt?
23. Skulle du önska någon förändring av något slag i projektet?
24. Finns det andra åtgärder du skulle vilja erbjuda ungdomarna än de som idag finns i projektet?
25. Kan du se någon skillnad mellan hur ungdomarna är när de börjar i projektet och när de slutar? I så fall hur?
26. Vad vill du som handläggare förmedla till ungdomarna som de kan ta med sig i framtiden?

Bilaga 3 Intervjufrågor till deltagare i Ungdomssatsningen

1. Hur gammal är du?
2. Hur länge har du deltagit i Ungdomssatsningen?
3. Hur länge hade du varit arbetslös innan du började i Ungdomssatsningen? Sökte du arbete under den perioden?
4. Vad gjorde du innan det? Har du varit i liknande projekt tidigare?
5. Hur kom du i kontakt med Ungdomssatsningen?
6. Vilken inställning hade du till projektet innan du började här? Visste du något om det?
7. Hade du hört någon annan prata om det? Hur påverkade detta i så fall dig?
8. Hur gick det till när du började i projektet? Hur introducerades du?
9. Ville du börja i projektet? Vad ville du annars göra? Fick du flera valmöjligheter?
10. Har du kunnat vara med och påverka vad du vill göra i projektet? På vilket sätt
11. Finns det någon planering framåt? Hur länge?
12. Vad gör du när du är på projektet? Har det varit samma sysselsättning hela tiden?
13. Finns det något planerat efter detta?
14. Vad vill du få ut av projektet?
15. Tror du att projektet kan vara till hjälp för dig? På vilket sätt
16. Tycker du att du har fått hjälp att utvecklas på något sätt? På vilket sätt?
17. Tycker du det är någon skillnad mellan personalen här och personalen på den vanliga arbetsförmedlingen? På vilket sätt?
18. Bidrar personalen på något sätt till att du utvecklas? Vilket förhållningssätt tycker du personalen ska ha för hjälpa dig på bästa sätt?
19. Tycker du det är bra att träffa andra unga i samma situation? Varför?
20. Kan deltagarna stödja varandra? På vilket sätt?
21. Kan du beskriva hur du tycker det är att vara arbetslös? Kan du berätta mer
22. Hur påverkar det faktum att du är arbetslös din vardag?
23. Påverkar det faktum att du är arbetslös hur du ser på dig själv? Hur andra ser på dig?
På vilket sätt?
24. Skulle du säga att arbetslösheten är en stor del av din identitet? På vilket sätt?
25. Vad har du för tankar om vad du vill göra i framtiden?
26. Hur ser du på dina möjligheter att göra det du vill?
27. Tycker du att det behövs projekt för arbetslösa ungdomar? På vilket sätt?
28. Kan projekten hjälpa ungdomar att få arbete? På vilket sätt?
29. Vad tycker du man kan göra för att hjälpa arbetslösa ungdomar att få arbete?